

Тетяна КІЗИМА

*доктор економічних наук, професор, Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, Україна, tetyana.kizyma68@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9732-9907*

Ірина КРУП'ЯК

*кандидат економічних наук, доцент, Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, Україна, i.krupyak@tneu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-5618-4863*

Наталія КОЛОМІЙЧУК

*кандидат економічних наук, доцент, Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, Україна, n.kolomyichuk@tneu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-6160-9053*

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вступ. Невід'ємною умовою детермінування ролі освітніх чинників у процесі формування фінансового світогляду громадян є розроблення й апробація ефективної та дієвої методики викладання фінансової грамотності. Водночас нині відсутній єдиний методичний підхід щодо викладання фінансової грамотності у закладах освіти України, що потребує активізації наукових зусиль, спрямованих на дослідження вищезначеної проблеми.

Мета – систематизувати досвід викладання фінансової грамотності у вищій школі та виокремити перспективи його удосконалення в сучасних умовах розвитку українського освітнянського простору.

Методи. У дослідженні використано методи діалектичного аналізу та синтезу, а також логічного узагальнення, порівняння і формалізації.

Результати. Досліджено новітні методи викладання фінансової грамотності, виокремлено особливості і переваги кожного з них та наголошено на позитивних ефектах, які вони спричиняють, а саме: сприяння розвитку теоретичного мислення та пізнавального інтересу до фінансової грамотності; активізація сприйняття матеріалу в процесі викладання основ фінансової грамотності; забезпечення професійної мотивації та формування корпоративної культури у студентів в процесі вивчення дисципліни “Методика викладання фінансової грамотності”. Проаналізовано низку науково-педагогічних заходів, організованих і проведених у Тернопільському національному економічному університеті спільно з педагогами загальноосвітніх, професійних та вищих навчальних закладів з метою обговорення векторів удосконалення чинної методики ви-

кладання фінансової грамотності. Обґрунтовано необхідність використання інноваційних інструментів у процесі викладання фінансової грамотності у вітчизняних закладах освіти та запропоновано напрями підвищення рівня фінансової грамотності українців у сучасних умовах.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на виокремленні основних векторів підвищення рівня фінансової грамотності дітей та молоді, як найбільш потенційно сприятливих для цього верств українського суспільства. На нашу думку, це дасть можливість сформулювати цілісну систему заходів для подолання інколи байдужого ставлення молоді до свого майбутнього фінансового благополуччя.

Ключові слова: фінансова грамотність, методика викладання фінансової грамотності, кейс-метод, тренінг, ділова гра, проблемна лекція, лекція-візуалізація, бінарна лекція, лекція із заздалегідь запланованими помилками, лекція-пресконференція.

Бібл.: 8.

Татьяна КИЗЫМА

доктор экономических наук, профессор, Тернопольский национальный экономический университет, Тернополь, Украина

Ирина КРУПЬЯК

кандидат экономических наук, доцент, Тернопольский национальный экономический университет, Тернополь, Украина

Наталья КОЛОМИЙЧУК

кандидат экономических наук, доцент, Тернопольский национальный экономический университет, Тернополь, Украина

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ: ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Введение. Неотъемлемым условием детерминирования роли образовательных факторов в процессе формирования финансового мировоззрения граждан являются разработка и апробация эффективной и действенной методики преподавания финансовой грамотности. В то же время сейчас отсутствует единый методический подход к преподаванию финансовой грамотности в учебных заведениях Украины, что требует активизации научных усилий, направленных на исследование вышеназванной проблемы.

Цель – систематизировать опыт преподавания финансовой грамотности в высшей школе и выделить перспективы его совершенствования в современных условиях развития отечественного образовательного пространства.

Методы. В исследовании использованы методы диалектического анализа и синтеза, а также логического обобщения, сравнения и формализации.

Результаты. Исследованы инновационные методы преподавания финансовой грамотности, выделены особенности и преимущества каждого из них и отмечены позитивные эффекты, которые они вызывают, а именно: содействие развитию теоретического мышления и познавательного интереса к финансовой грамотности; активизация восприятия материала в процессе преподавания основ финансовой грамотности; обеспечение профессиональной мотивации и формирование корпоративной

культуры у студентів при вивченні дисципліни “Методика преподавания финансовой грамотности”. Проанализирован ряд научно-педагогических мероприятий, организованных и проведенных в Тернопольском национальном экономическом университете совместно с педагогами общеобразовательных, профессиональных и высших учебных заведений с целью обсуждения векторов совершенствования действующей методики преподавания финансовой грамотности. Обоснована необходимость использования инновационных инструментов при преподавании финансовой грамотности в отечественных учебных заведениях и предложены направления повышения уровня финансовой грамотности украинцев в современных условиях.

Перспективи. В дальнейших научных исследованиях предлагается сосредоточить внимание на выделении основных векторов повышения уровня финансовой грамотности детей и молодежи, как наиболее потенциально благоприятных для этого слоев украинского общества. По нашему мнению, это даст возможность сформировать целостную систему мер по преодолению иногда безразличного отношения молодежи к своему будущему финансовому благополучию.

Ключевые слова: финансовая грамотность, методика преподавания финансовой грамотности, кейс-метод, тренинг, деловая игра, проблемная лекция, лекция-визуализация, бинарная лекция, лекция с заранее запланированными ошибками, лекция-пресс-конференция.

Tetiana KIZYMA

Dr. Sc. (Economics), Prof., Ternopil National Economic University, Ternopil, Ukraine,
tetyana.kizyma68@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9732-9907

Iryna KRUPIAK

Ph. D. (Economics), Assoc. Prof., Ternopil National Economic University, Ternopil, Ukraine,
i.krupyak@tneu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-5618-4863

Natalia KOLOMYICHUK

Ph. D. (Economics), Assoc. Prof., Ternopil National Economic University, Ternopil, Ukraine,
n.kolomyichuk@tneu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-6160-9053

**METHODS OF TEACHING FINANCIAL LITERACY IN HIGHER EDUCATION:
EXPERIENCE AND PROSPECTS**

Introduction. An integral condition for determining the role of educational factors in the process of forming the financial worldview of citizens is the development and testing of effective and efficient methods of teaching financial literacy. At the same time, there is currently no single methodological approach to the teaching of financial literacy in educational institutions of Ukraine, which requires intensification of scientific efforts aimed at studying the above problem.

The **purpose** is to systematize the experience of teaching financial literacy in higher education and highlight the prospects for its improvement in modern conditions of development of the domestic educational space.

Methods. Methods of dialectical analysis and synthesis, as well as methods of logical generalization, comparison and formalization are used in the research.

Results. *The newest methods of teaching financial literacy are studied, the features and advantages of each of them are highlighted and the positive effects they cause are emphasized, namely: promoting the development of theoretical thinking and cognitive interest in financial literacy; activation of perception of material in the process of teaching the basics of financial literacy; providing professional motivation and formation of corporate culture in students when studying the discipline "Methods of teaching financial literacy". A number of scientific and pedagogical events organized and conducted at Ternopil National Economic University together with teachers of secondary, vocational and higher educational institutions are analyzed in order to discuss the vectors of improving the current methods of teaching financial literacy. The necessity of using innovative tools in teaching financial literacy in domestic educational institutions is substantiated and the directions of increasing the level of financial literacy of Ukrainians in modern conditions are suggested.*

Perspectives. *Further research is proposed to focus on identifying the main vectors of increasing the level of financial literacy of children and youth, as the most potentially favorable for this segment of Ukrainian society. In our opinion, this will provide an opportunity to form a holistic system of measures to overcome the sometimes indifferent attitude of young Ukrainians to their future financial well-being.*

Keywords: *financial literacy, methods of teaching financial literacy, case method, training, business game, problem lecture, lecture-visualization, binary lecture, lecture with pre-planned mistakes, lecture-press conference*

JEL Classification: O15.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення питання підвищення рівня фінансової грамотності населення є актуальним для усіх країн світу. Фінансова криза, зростаюча заборгованість, недостатня обізнаність населення щодо різноманітних фінансових послуг, нездатність громадян приймати раціональні фінансові рішення та жити відповідно до власних доходів змусили уряди більшості країн розробляти і впроваджувати державні програми з підвищення рівня фінансової грамотності для населення. Це і не дивно, адже фінансовий ринок нині розвивається настільки стрімко, продукуючи величезні масиви фінансової інформації, що більшість пересічних громадян не встигають її ґрунтовно осмислити. А економічний розвиток держави, як відомо, напряду залежить від рівня фінансової грамотності та фінансової обізнаності населення. Відтак, якщо рівень знань грома-

дян про фінансову сферу є низьким, то від цього страждає увесь сектор економіки та держава загалом [1, с. 631–632].

Тому у сучасних умовах розширення використання фінансових послуг, ускладнення і появи нових фінансових інструментів, питання фінансової грамотності населення стають надзвичайно актуальними, а забезпечення особистої фінансової безпеки громадян є важливим фактором формування економічного добробуту населення зокрема та держави загалом.

Відтак активізація досліджень проблем підвищення рівня фінансової грамотності в Україні зумовлюють необхідність системного впровадження новітніх науково-методичних розробок у практику фінансової освіти, яка є одним із чинників фінансової соціалізації суспільства, що надзвичайно важливо в сучасних умовах стрімкого розвитку глобальних фінансових технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем розвитку особистих (сімейних) фінансів та фінансової грамотності населення займалися зарубіжні науковці: Г. Беккер, Ш. Данс, Е. Ларсон, А. Лусарді, Т. Хіра, Г. Шахназарян [2] та ін. Окремі вектори формування фінансової грамотності населення, як одного із пріоритетів сучасної державної політики, відображені у працях українських науковців: Н. Барадії [3], О. Дудчик [1], А. Кузнецової [4], Г. Кучерової, Т. Латковської [5], І. Матвійчук [1], І. Можарівської [6], Л. Покась [3], М. Тимошенко [6], В. Письменного [7], Л. Ребухи [7], Т. Смовженко [4] та ін. Однак базові компоненти сучасної методики викладання фінансової грамотності у закладах освіти України та практичні аспекти їх реалізації залишаються не повною мірою дослідженими, що свідчить про актуальність та практичну значимість дослідження.

Метою статті є систематизація досвіду викладання фінансової грамотності у вищій школі та виокремлення перспектив його удосконалення в сучасних умовах розвитку українського освітнього простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Модернізація системи вищої освіти в Україні потребує впровадження новітніх форм викладання фінансової грамотності, як важливого чинника фінансової соціалізації українського суспільства, використання інноваційних технологій навчання та осучаснення методів навчального процесу. Адже науково обґрунтована та якісно продумана методика викладання фінансової грамотності впливає, насамперед, на підвищення рівня фінансової грамотності студентів та забезпечує єдність інтересів викладача і студентів у процесі вивчення дисципліни.

Безперечно, завдання підвищення рівня фінансової грамотності населення нині є одним із найбільш актуальних для урядів,

громадських організацій та освітньої спільноти різних держав. У багатьох країнах світу (зокрема, США, Великій Британії, Канаді, Австралії, Франції, ФРН, Швеції, Австрії, Сінгапурі, Індії, Польщі) функціонують різноманітні державні програми підвищення рівня фінансової грамотності населення. Вони значно різняться між собою, проте переслідують одну мету – сприяти зростанню фінансової активності населення та подальшому розвитку національних економік.

Слід акцентувати, що упродовж останніх десятиліть світовою спільнотою накопичено значний досвід щодо розробки та впровадження ефективних програм фінансової освіти та підвищення рівня фінансової грамотності. Причому досвід зарубіжних країн переконливо доводить, що проблеми захисту прав споживачів фінансових послуг та довіри населення до фінансового сектору постають практично перед усіма державами світу [5, с. 429]. Відтак зазначимо, що нині слід зважено підходити до вирішення питань доцільності, форм і специфіки використання зарубіжних напрацювань та з урахуванням національних особливостей адаптувати існуючі методики і продукти у вітчизняну практику, розробляти власні і формувати національні методико-педагогічні ресурси для розвитку фінансової освіти в Україні.

Важливо наголосити, що упродовж останніх років у педагогічній практиці вітчизняних закладів вищої освіти, крім традиційних методів викладання фінансової грамотності, значного поширення набули й інноваційні методики [3, с. 93]. Зокрема, широко використовують активні методи навчання – інтерактивні лекції (залежно від способу викладу навчального матеріалу), кейс-методи, тренінги, ділові ігри тощо.

Так, надзвичайно популярними у викладанні фінансової грамотності (причому як се-

ред студентів, так і викладачів) є проблемні лекції, лекції-візуалізації, бінарні лекції, лекції із заздалегідь запланованими помилками, лекції-пресконференції [7, с. 190–192]. Скажімо, на проблемних лекціях викладач формулює проблемну ситуацію, пов'язану із будь-яким аспектом фінансової грамотності, та спонукає студентів до пошуку шляхів її вирішення. Безумовно, такі лекції сприяють розвитку теоретичного мислення, пізнавального інтересу до прикладних аспектів фінансової грамотності, забезпечують професійну мотивацію та формування корпоративної культури у студентів.

Лекцію-візуалізацію використовують з метою пошуку нових можливостей для реалізації принципу наочності при викладанні фінансової грамотності. Зокрема, викладач застосовує демонстраційні матеріали, інші форми наочності, що не лише доповнюють словесну інформацію, а й самі є носіями змістовної інформації. Тобто, підготовка візуальної лекції передбачає “перекодування” змісту лекції або її частини у візуальну форму для подання її студентам через технічні засоби. Причому у візуальній лекції дуже важливі візуальна логіка та ритм подачі матеріалу, його дозування, майстерність і стиль спілкування викладача з аудиторією.

Бінарна лекція є розвитком проблемного викладу матеріалу в діалозі двох викладачів (або викладача і практика), на якій моделюють реальні ситуації, пов'язані із підвищенням рівня фінансової грамотності, а також обговорюють теоретичні і практичні питання двоє фахівців. Перевагами такої лекції є актуалізація наявних у студентів знань з фінансової грамотності, необхідних для розуміння діалогу та участі у ньому; створення проблемної ситуації; розгортання системи доведення.

Доволі цікавими у педагогічній практиці є лекції із заздалегідь запланованими по-

милками, що передбачають визначену кількість типових помилок змістового, методичного чи поведінкового характеру. Тому такі лекції одночасно виконують стимулюючу, контрольну і діагностичну функції.

Важливою також є лекція-пресконференція, на якій викладач пропонує студентам письмово поставити йому запитання із проанонсованої теми. Причому практичний досвід переконує, що такі лекції доцільно проводити: на початку вивчення курсу (для виявлення інтересів групи або потоку, їх установок та можливостей); в середині курсу (для залучення студентів до ключових моментів вивчення дисципліни “Методика викладання фінансової грамотності” і систематизації отримуваних знань); у кінці – для визначення перспектив розвитку за свого матеріалу.

Слід акцентувати, що одним із ефективних методів навчання, який широко використовують у Тернопільському національному економічному університеті в процесі викладання фінансової грамотності, є case study. Кейс-метод – це метод навчання на основі аналізу реальної фінансової ситуації, що містить у собі спеціалізований навчальний матеріал, який охоплює кейс (текстовий опис подій), інструкцію щодо роботи з цим кейсом, рекомендації з використання кейсу та спеціальну технологію використання пропонованого матеріалу в процесі навчання. Серед переваг case study виокремимо: застосування базових принципів проблемного навчання; отримання студентами навичок роботи в команді; набуття досвіду презентації результатів роботи; уміння формулювати питання й аргументувати відповідь. Важливим є те, що реалізація кейс-методу пов'язана з використанням у процесі викладання фінансової грамотності моделювання, системного аналізу, проблемного й ігрового методів, явного експерименту, а також методів

опису і класифікації, кожен із яких відіграє в кейс-методі вагому роль.

Тренінг, як форма організації заняття з фінансової грамотності, сприяє інтенсивності навчання, результат якого досягається завдяки активній роботі кожного з його учасників, адже знання під час тренінгу стають продуктом активної взаємодії його учасників [9, с. 164]. При цьому, за умови чіткої організації й дотримання методики проведення, такі заняття: сприяють розвитку творчого мислення, формуванню практичних умінь та навичок у студентів; стимулюють і підвищують інтерес до нових знань, активізують сприйняття матеріалу; створюють позитивний мікроклімат в колективі, творчу й доброзичливу атмосферу; підвищують якість навчального процесу та підготовки студентів.

Ділові ігри в процесі проведення практичних занять із фінансової грамотності дають змогу моделювати складні життєві ситуації, пов'язані з управлінням особистими фінансами, сприяють розвитку фінансового мислення. У ході ділової гри студенти вчать виробляти власну стратегію фінансової поведінки, розвивати інтуїцію, складати фінансові прогнози, аргументувати власні висновки. Ігрові моменти підвищують інтерес студентів до базових компонент фінансової грамотності, вчать працювати в команді, формують почуття відповідальності за спільне рішення чи успішність проекту.

Однак варто наголосити, що теоретичні знання, подані викладачем та здобуті студентами в аудиторії, повною мірою засвоюються лише тоді, коли вони будуть апробовані на практиці. Тож з метою удосконалення методики викладання фінансової грамотності у Тернопільському національному економічному університеті було організовано та проведено, спільно з педагогами загальноосвітніх, професійних та

вищих навчальних закладів, низку цікавих і пізнавальних науково-педагогічних заходів із вищеозначеної тематики.

Зокрема, у квітні 2017 р. на базі ТНЕУ відбувся Перший освітній форум “Упровадження курсу “Фінансова грамотність” в навчально-виховний процес у контексті змін сучасної освіти”. Метою заходу був обмін досвідом у сфері викладання дисципліни “Фінансова грамотність”, а також розширення рівня компетенції вчителів у сфері управління особистими фінансами, формування відповідальної фінансової поведінки та прийняття обґрунтованих фінансових рішень. Учасники форуму проаналізували досвід викладання фінансової грамотності у загальноосвітніх навчальних закладах та вишах Тернопільської області, окреслили його науково-методичний супровід, провели тренінг “Фінансові піраміди: вид шахрайства чи спосіб заробітку?”, виокремили позитивні та проблемні моменти впровадження курсу “Фінансова грамотність”, також його основні тенденції у контексті змін сучасної освіти.

Другий регіональний освітній форум “Особливості впровадження курсу “Фінансова грамотність” у контексті модернізації освітнього процесу”, проведений на базі Тернопільського національного економічного університету спільно з Тернопільським обласним комунальним інститутом післядипломної педагогічної освіти 18 квітня 2018 р., дав можливість учасникам дискутувати щодо особливостей методики грамотного складання сімейного бюджету, витрачання коштів, способів заощаджень у різних життєвих ситуаціях, представити досвід реалізації студентського стартапу “Від А до Я”, а також низку інших проектів, спрямованих на підвищення компетенції молоді в управлінні особистими фінансами.

Безумовно, методика викладання фінансової грамотності передбачає та відтво-

рює основні форми передачі фінансово-економічних знань фахівцями з провідних галузей фінансової науки та практики. Відтак, 16 березня 2018 р. в рамках святкування Всесвітнього тижня грошей (Global money week) в ТНЕУ було проведено круглий стіл на тему: “Взаємодія освітан, влади і громадськості у підвищенні фінансової грамотності молоді Тернопілля”. Цей захід забезпечив можливість висвітлення актуальних питань фінансової освіти, її популяризації серед молоді та участі у цьому процесі представників влади, освітан і громадських діячів.

У сучасних умовах фінансова грамотність визначає рівень життя громадян, сприяє подоланню бідності, зниженню економічних ризиків суб’єктів підприємництва та фізичних осіб [10, с. 6]. Такі реалії вимагають адекватної реакції освітянського простору на запити сьогодення. З цією метою 9 листопада 2018 р. на базі ТНЕУ, спільно з Тернопільським обласним комунальним інститутом післядипломної педагогічної освіти, було проведено вернісаж-практикум для педагогів Тернопільської області “Проект “Фінансова грамотність” у контексті реформування освіти”. Учасники узагальнили сучасні практики викладання фінансової грамотності у контексті проблемно-орієнтованого навчання, поділилися досвідом написання книг і створення мультфільмів для дітей з фінансової грамотності, виокремили основні вектори підвищення рівня фінансової грамотності сучасної молоді. В рамках заходу учні загальноосвітніх шкіл та студенти коледжів взяли участь у квесті “Фінансове розслідування”, зіграли у гру “Alias: Financial Edition” та відвідали музей історії ТНЕУ і музей історії грошей.

Важливо наголосити, що удосконалення методики викладання фінансової грамотності допомагає студентам зрозуміти сутність ключових фінансових понять, а

також успішно застосовувати їх у процесі: ухвалення рішень про доходи, витрати та заощадження; вибору оптимальних фінансових інструментів для інвестування; планування бюджету; накопичення коштів на майбутні цілі тощо. У контексті вищезазначеного, 9 квітня 2019 р. у ТНЕУ був проведений Третій регіональний освітній форум з методики викладання фінансової грамотності, на якому були презентовані навчальні програми та просвітницькі проекти, спрямовані на підвищення компетенції молоді в процесі управління особистими фінансами, а також визначено перспективи підвищення кваліфікації вчителів щодо запровадження інноваційних освітніх технологій і методів навчання у сфері фінансової грамотності. Для учнів загальноосвітніх шкіл був організований networking “Як навчитися заощаджувати гроші?”, тренінг “Фінансове шахрайство – небезпечна зброя сьогодення” та воркшоп “Мій особистий бюджет”.

З метою популяризації фінансової грамотності серед молоді 21 жовтня 2019 р. Тернопільський національний економічний університет організував для учнів, студентів коледжів і вчителів Тернопільської, Львівської і Хмельницької областей II Всеукраїнський вернісаж-практикум “Тиждень фінансової грамотності. Прев’ю”, учасники якого обговорили можливість та перспективи підвищення кваліфікації освітан з фінансової грамотності. У рамках вернісажу-практикуму було презентовано настільні фінансові ігри для дітей: “Банківська картка”, “Малі підприємці”, “Мій перший мільйон”, “Дитячий бюджет”, “Вірю – не вірю”, “Знайти фінансового шахрая” та “Квест в магазині”. Водночас для учнів і студентів коледжів студентами, які навчаються на магістерській освітньо-професійній програмі “Фінансова грамотність”, було проведено низку заходів, спрямованих на отримання нових знань і практичних навичок у

сфері фінансової грамотності. Так, учасники інтелектуального конкурсу “Фінансовий ерудит” обґрунтували можливі напрями витрачання коштів та вказували пріоритети власного вибору за умови гіпотетичного отримання 1 млн грн. При цьому ідеї учнів вирізнялися креативністю, оригінальністю та новизною підходу. У грі “Доходи-витрати” команди учасників змагалися за першість у формуванні найбільш оптимального сімейного бюджету. Проведена гра “Alias: financial edition” передбачала синонімічне пояснення фінансових термінів. Для наймолодших учасників вернісажу-практикуму були проведені рухливі ігри на фінансову тематику.

Необхідно констатувати, що через низький рівень фінансової грамотності та відсутність елементарних навичок управління особистими фінансами значна частина населення України виявилася невідповідною до життя в умовах карантинних заходів, спричинених пандемією, пов’язаною із COVID-19. При цьому режим дистанційного навчання став неабияким викликом для педагогів, учнів і студентів. Відтак саме питання специфіки викладання фінансової грамотності в умовах он-лайн навчання були розглянуті на Четвертому он-лайн-форумі з методики викладання фінансової грамотності, організованому професорсько-викладацьким колективом кафедри фінансів імені С.І. Юрія ТНЕУ 6 липня 2020 р. у режимі зом-конференції. Цей захід об’єднав педагогів із різних регіонів України, які виділили найпомітніші зміни у сфері особистих фінансів, спричинені епідеміологічною ситуацією, та вказали на можливості удосконалення методики викладання фінансової грамотності за таких умов.

У нинішніх реаліях з метою удосконалення викладання фінансової грамотності доцільним вважаємо якомога ширше залучення фахівців-практиків для ґрунтовнішо-

го розуміння студентами сучасних тенденцій, що відбуваються у фінансовій сфері України, і сприяння втіленню креативних ідей студентства у практичну діяльність. Це, безумовно, стимулюватиме підприємницькі ініціативи студентів і у майбутньому допомагатиме їм у відкритті власної справи чи реалізації власного проекту. Скажімо, у ТНЕУ уже є позитивний досвід такої діяльності, коли переможець конкурсу студентських стартапів – проект “Кіно без меж” (створення тифлокоментарів до українськомовних фільмів та організація їх показу для незрячих людей) – був реалізований у м. Тернополі у 2019 р. за безпосередньої й активної участі студентів та за кошти “Громадського бюджету Тернополя”.

Доцільним у сучасних умовах також вважаємо ширше використання у процесі викладання фінансової грамотності такого новаційного педагогічного методу як коучинг, що передбачає: системний супровід зростання студента, спрямований на ефективне досягнення важливих для нього цілей у чітко визначені терміни; партнерську комунікативну співпрацю; розкриття потенціалу студента для досягнення максимального результату; супровід студента, що дасть змогу переміститися йому із зони проблеми в зону ефективного її вирішення; підтримка студента за індивідуальною освітньою траєкторією.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що:

- 1) у світовій практиці викладання фінансової грамотності набуло стрімкого поширення в освітніх закладах, що, відповідним чином, позитивно відобразилося на високому рівні розвитку національних економік таких країн;
- 2) в Україні методика викладання фінансової грамотності постійно удосконалюється відповідно до реалій

сьогодення та зважаючи на сучасні світові тренди, свідченням чому є тривалий практичний досвід такого викладання у Тернопільському національному економічному університеті;

- 3) нині необхідно проводити якомога більше заходів з підвищення рівня фінансової грамотності населення, насамперед дітей та молоді, в основу яких має бути закладено не лише інформування, а й розвиток практичних умінь і навичок [4, с. 34–35]. Поряд із цим, слід впроваджувати державні програми щодо популяризації фінансової грамотності, надавати доступ до фінансової освіти усім верствам населення, організувати консультативні групи з розроблення навчальних матеріалів для вивчення фінансової грамотності в українських освітніх закладах різного рівня.

Також надзвичайно актуальною у нинішніх реаліях є необхідність впровадження інтерактивних методів навчання у фінансову освіту, які передбачають застосування новітніх навчальних методик із використанням сучасних електронних та інтернет-технологій, активне залучення до освітньої діяльності з фінансової грамотності засобів масової інформації, використання соціальних мереж, розробка спеціалізованих веб-сайтів для розвитку навичок з фінансових питань для якомога більшого охоплення ними усіх верств населення.

Список використаних джерел

1. Дудчик О. Ю., Матвійчук І. О., *Фінансова грамотність: теоретичні аспекти, проблеми і перспективи поліпшення в Україні. Інфраструктура ринку*. 2019. № 31. С. 631–635.
2. Шахназарян Г. Э. *Финансовая грамотность населения в свете современных тен-*

денций развития образования. Финансы и кредит. 2011. № 20 (308). С. 51–58.

3. Барадія Н., Покась Л. *Формування фінансової грамотності через впровадження педагогічних технологій. Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип. 23. Том 1. С. 89–94.

4. Смовженко Т. С., Кузнєцова А. Я. *Фінансова грамотність населення та її вплив на розвиток економіки України. Регіональна економіка*. 2013. № 2(68). С. 34–42.

5. Латковська Т. А. *Підвищення рівня фінансової грамотності. Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія"*. 2013. Т. 13. С. 429–438. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nponyua_2013_13_45.

6. Тимошенко М. М., Можарівська І. М. *Організація та методика викладання дисциплін економічних спеціальностей. Професійно-прикладні дидактики*. 2016. Вип. 1. С. 159–167.

7. Кізіма Т. О., Ребуха Л. З., Письменний В. В., Коваль С. Л. та ін. *Методика викладання фінансової грамотності : навчальний посібник / за ред. д.е.н., професора Т.О. Кізіми, д.пед.н., доцента Л. З. Ребухи : 2 вид., перероб. і доп. Тернопіль : Економічна думка, 2020. 220 с.*

8. *Фінансова грамотність, обізнаність та інклюзія в Україні: звіт про дослідження. Додатковий проект IP-FSS в Україні. Проект регіонального економічного розвитку*. 2017. 69 с. URL : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=83136332>.

References

1. Dudchuk, O. I., Matviichuk, I. O. (2019). *Finansova hramotnist: teoretychni aspekty, problemy i perspektyvy polipshennia v Ukraini* [Financial literacy: theoretical aspects, problems and prospects for improvement in Ukraine]. *Infrastruktura rynku – Market Infrastructure*, 31, 631–635 [in Ukrainian].
2. Shahnazaryan, G. E. (2010). *Finansovaya gramotnost naseleniya v svete sovremennyih tendentsiy razvitiya obrazovaniya* [Financial literacy of the population in the light of current trends in

education]. *Finansy i kredit – Finance and Credit*, 20 (308), 51–58 [in Russian].

3. Baradiia, N., Pokas, L. (2019). *Formuvannia finansovoi hramotnosti cherez vprovadzhennia pedahohichnykh tekhnolohiy [Formation of financial literacy through the introduction of pedagogical technologies]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues of the Humanities*, 23(1), 89–94 [in Ukrainian].

4. Smovzhenko, T.S., Kuznietsova, A.Y. (2013). *Financial literacy of the population and its impact on the development of Ukraine's economy [Financial literacy of the population and its impact on the development of Ukrainian economy]. Regionalna ekonomika – Regional Economy*, 2 (68), 34–42 [in Ukrainian].

5. Latkovska, T. A. (2013). *Pidvyshchennia rivnia finansovoi hramotnosti [Increasing the level of financial literacy]. Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu "Odeska yurydychna akademii" – Scientific Works of the National University "Odessa Law Academy". Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nponyua_2013_13_45.*

6. Tymoshenko, M.M., Mozharivska, I.M. (2016). *Orhanizatsiia ta metodyka vykladannia dystsyplin ekonomichnykh spetsialnostei [Organization and methods of teaching economic specialties]. Profesiino-prykladni dydaktyky – Professional and Applied Didactics*, 1, 159–167 [in Ukrainian].

7. Kizyma, T.O., Rebuha, L.Z., Pysmennyi, V.V., Koval, S.L. (2019). *Metodyka vykladannia finansovoi hramotnosti [Methods of teaching financial literacy]. (2nd ed., rev.). Ternopil: Ekonomichna dumka [in Ukrainian].*

8. *Finansova hramotnist, obiznanist ta inkluziia v Ukraini: zvit pro doslidzhennia. Dodatkovyi proekt IP-FSS v Ukraini. Proekt rehionalnoho ekonomichnoho rozvytku [Financial literacy, awareness and inclusion in Ukraine: a research report. Additional IP-FSS project in Ukraine. Regional Economic Development Project]. Available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=83136332>.*

Стаття надійшла до редакції 02.04.2020.